

יט

שבע וישב אברהם בבאר שבע:

וירא

כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה נד מפטיר
 כא גם-הוא בנים לנחור אחיך: את-עוץ בכו ואת-בוז אחיו ואת-קמואל
 כב אבי ארם: ואת-פגשד ואת-חזו ואת-פלדש ואת-ידלף ואת בתואל:
 כג ובתואל ילד את-רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם:
 כד ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם-הוא את-טבח ואת-גחם ואת-תחש
 ואת-מעכה:

כה ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: נה חיי שרה
 כו ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד
 כז לשרה ולבכיתה: ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל-בני-חת לאמר:

תרגום אונקלוס

שבע ויתב אברהם בבאר שבע: כ והיה בטר פתגמא האלין ואתחוא לאברהם למימר הא ילדת מלכה אף היא
 בנן לנחור אחוה: כא ית עוץ בוכריה וית בוז אחוהי וית קמואל אבוהי דארם: כב וית פגשד וית חזו וית פלדש
 וית ידלף וית בתואל: כג ובתואל אוליד ית רבקה תמניא אלין ילדת מלכה לנחור אחוהי דאברהם: כד ולחינתיה
 ושמה ראומה וילדת אף היא ית טבח וית גחם וית תחש וית מעכה:
 כה והיו חיי שרה מאה ועשרין ושבע שני חיי שרה: כו ומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בארעא
 דכנען ואתא אברהם למספדה דשרה ולמכבה: כז וקם אברהם מעל אפי מיתיה ומליל עם בני חתאה למימר:

פירוש רש"י

(יט) וישב אברהם בבאר שבע. לא ישיבה ממש, שהרי בחברון היה יושב; שתיים עשרה שנים לפני עקדתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר 'ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים' (לעיל יח:לד) – מרבים משל חברון הראשונים, והם עשרים ושש שנה כמו שפרשנו למעלה:
 (כ) אחרי הדברים האלה ויגד וגו'. בשובו מהר המזרח היה אברהם מהרהר ואומר: אלו היה בני שחוט, כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, – בשרו הקדוש ברוך הוא שנולדה רבקה בת זוגו; וזהו 'הדברים האלה' – הרהורי דברים שהיו על ידי העקדה: גם הוא אף היא השותה משפחותיה למשפחות אברהם – שתיים עשרה; מה אברהם שנים עשר שבטים שיצאו מעקב: שמונה בני הגבירות וארבעה בני שפחות, – אף אלו שמונה בני גבירות וארבעה בני פלגשו:

(כג) ובתואל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה:
 (כה) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב 'שנה' בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו: בת מאה – כבת עשרים לחטא: מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת מאה בלא חטא; ובת עשרים – כבת שבע ליפי: שני חיי שרה. כלן שוין לטובה:
 (כו) בקרית ארבע. על שם ארבעה ענקים שהיו שם: אחימן ששי ותלמי ואביהם; דבר אחר: על שם ארבעה זוגות שנקברו שם איש ואשתו: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספד לשרה ולבכיתה. ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה:

מפתח סדרי התנ"ך

העקדה וחיי שרה: פרשה נה בבראשית המתארת את קניית שדה המכפלה, פותחת את סדרת חיי שרה אך פרשה זו אינה ראש סדר במחזור הארץ-ישראלי. לפי החלוקה של מאה חמישים וארבעה סדרים תחילת סדר יט היא בפרשה נג – פרשת העקדה. קישור פרשת העקדה למות שרה מבואר בשני מדרשים. האחד: ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה (ברש"י), והשני: תדע שכן, שחור יצחק אצל אמו, ואמרה לו אן היית ברי, אמר לה גטלני אבי והעלני הרים והורידני גבעות וכו', אמרה ווי על ברי דריותא, אלולי המלאך כבר היית שחוט... אמרו לא הספיקה את הדבר עד שמתה (ויקרא רבא כ:ב). ולפי החלוקה של מאה שישים ושבעה סדרים התחיל סדר הקריאה בפרשה נד המבשרת על לידת רבקה. צירוף פרשת לידת רבקה למות שרה מזכיר את פירוש חז"ל לפסוק וזרח השמש ובא השמש (מגילת קהלת א:ה) וכדברי רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן 'אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו' (מסכת יומא דף לה:). ובמדרש הגדול (בפתיחת חיי שרה): 'וכן את מוצא בנשים הצדקניות עד שלא שקעה שמושה שלשרה וזרחה שמושה שלרבקה.'

יט

כח

יט גֵּר־וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֶחָזֶת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְפָּנַי: חיי שרה

כט, ל וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנָי נָשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה
בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵנוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קֶבְרֹו לֹא-יִכְלָה
לא, לב מִמֶּךָ מִקֶּבֶר מֵתְךָ: וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חַת: וַיְדַבֵּר
אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקֶבֶר אֶת-מֵתִי מִלְפָּנַי שְׁמַעְנוּ
לג וּפְגַעוּ-לִי בַּעֲפָרוֹן בֶּן-צֹחַר: וַיִּתֶּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר
לד בְּקֻצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאֶחָזֶת-קֶבֶר: וַעֲפָרוֹן יָשָׁב
בתוך בְּנֵי-חַת וַיַּעַן עֲפָרוֹן הַחֹתִי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַת לְכָל בָּאֵי
לה שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא-אֲדֹנָי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בוֹ
לו לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינִי בְּנֵי-עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתְךָ: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לִפְנֵי
לז עַם-הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֶל-עֲפָרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם-אַתָּה לוֹ
לח שְׁמַעְנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שָׁמָּה: וַיַּעַן עֲפָרוֹן
לט אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: אֲדֹנָי שְׁמַעְנִי אֶרְץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי
מ וּבֵינֶךָ מִה־הוּא וְאֶת-מֵתְךָ קֶבֶר: וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֲפָרוֹן וַיִּשְׁקַל
אַבְרָהָם לְעֲפָרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל

תרגום אונקלוס

כח דִּייר וְתוֹתֵב אֲנָא עִמָּכוֹן הָבוּ לִי אֶחָסְנָת קְבוּרָא עִמָּכוֹן וְאֶקְבֵּר מִיָּתִי מִן קִדְמִי: כט וְאֶתִּיבֻּ בְּנֵי חַתָּא יֵת
אַבְרָהָם לְמִימַר לֵיהּ: ל קָבִיל מִנָּא רְבוּנָא רַב קָדָם יֵי אֵת בֵּינָא בְּשִׁפְרָא קְבֵרָא קְבֵר יֵת מִיָּתְךָ אֲנִשׁ מִנָּא יֵת
קְבֵרִיהָ לֹא יִמְנַע מִנָּךְ מִלְּמַקְבֵּר מִיָּתְךָ: לא וְקָם אַבְרָהָם וּסְגִיד לְעֵמָא דְאַרְעָא לְבְנֵי חַתָּא: לב וּמְלִיל עֲמַהוֹן לְמִימַר
אִם אֵית רַעְוָא נִפְשָׁכוֹן לְמַקְבֵּר יֵת מִיָּתִי מִן קִדְמִי קָבִילוּ מִנִּי וּבַעֲזוֹ לִי מִן עֲפָרוֹן בֶּר צֹחַר: לג וַיִּתֵּן לִי יֵת מַעֲרַת
כְּפִילָתָא דְלִיָּה דְכַסְטָר חַקְלִיהָ בְּכֶסֶף שְׁלִים יִתְּנָה לִי בֵּינִיכוֹן לְאֶחָסְנָת קְבוּרָא: לד וַעֲפָרוֹן יִתִּיב בְּגוֹ בְּנֵי חַתָּא וְאֶתִּיב
עֲפָרוֹן חַתָּא יֵת אַבְרָהָם קָדָם בְּנֵי חַתָּא לְכָל עָלִי תִרַע קִרְתִּיהָ לְמִימַר: לה לֹא רְבוּנִי קָבִיל מִנִּי חַקְלָא יְהִיבִית לָךְ
וּמַעֲרָתָא דְבִיָּה לָךְ יְהִיבִיתָ לְעֵינִי בְּנֵי עַמִּי יְהִיבִיתָ לָךְ קְבֵר מִיָּתְךָ: לו וּסְגִיד אַבְרָהָם קָדָם עֵמָא דְאַרְעָא: לז וּמְלִיל עַם
עֲפָרוֹן קָדָם עֵמָא דְאַרְעָא לְמִימַר בְּרַם אִם עֲבַדְתָּ לִי טִיבֻּ קָבִיל מִנִּי אֶתִּין כֶּסֶף דְּמִי חַקְלָא סָב מִנִּי וְאֶקְבֵּר יֵת מִיָּתִי תִמָּן:
לח וְאֶתִּיב עֲפָרוֹן יֵת אַבְרָהָם לְמִימַר לֵיהּ: לט רְבוּנִי קָבִיל מִנִּי אֶרַע שְׁוִיָּא אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין דְכֶסֶף בֵּינָא וּבֵינֶךָ מָא הִיא
וַיִּת מִיָּתְךָ קְבֵר: מ וּקָבִיל אַבְרָהָם מִן עֲפָרוֹן וַתִּקַּל אַבְרָהָם לְעֲפָרוֹן יֵת כֶּסֶף דְּמִלִּיל קָדָם בְּנֵי חַתָּא אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין

פירוש רש"י

צריך לו, עֵלָה לְגַדְלָה: לְכָל בָּאֵי שַׁעַר עִירוֹ. שְׁכָלָן
בְּטָלוּ מִמְּלֹאכְתָן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה: (לה) לֹא
אֲדֹנָי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים: נָתַתִּי לָךְ. הָרִי הִיא
כְּמוֹ שֶׁנִּתְּתִיהָ לָךְ: (לו) אֵךְ אִם אַתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי. אַתָּה
אוֹמֵר לִי לְשַׁמֵּעַ לָךְ וְלִקְחָ בַּחֲנָם – אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי
בְּכֶךָ: אֵךְ אִם אַתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי. הִלּוּאִי וְתִשְׁמַעְנִי:
נָתַתִּי. דּוּנָא בְּלַעֲזוֹ, מוֹכֵן הוּא אֶצְלִי וְהִלּוּאִי נָתַתִּי לָךְ
כְּכֹר: (לט) בֵּינִי וּבֵינֶךָ. בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ מָה
הִיא חֲשׂוּבָה? לְכָלוּם! אֵלָּא הִנֵּחַ אֶת הַמֶּכֶר וְאֶת
מֵתְךָ קְבֵר: (מ) וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֲפָרוֹן. חֶסֶר וְ"ו, לְפִי
שְׁאֵמֵר הַרְבֵּה וְאֶפְלוּ מַעֵט לֹא עָשָׂה; שְׁנִטֵּל מִמֶּנּוּ
שְׁקָלִים גְּדוּלִּים שֶׁהֵן קִנְטָרִין, שְׁנֵאמַר 'עֶבֶר לְפָחַר',
שְׁמַתִּקְבָּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מְקוֹם, וַיֵּשׁ מְקוֹם
שְׁשִׁקְלִיהֶן גְּדוּלִּים שֶׁהֵן קִנְטָרִין, צִנְטֵיארֵשׁ בְּלַעֲזוֹ:

(כח) גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם. גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת
וְנִתְּיָשְׁבְתִי עִמָּכֶם; וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: אִם תִּרְצוּ – הִרְיֵנִי
גֵּר, וְאִם לֹא – אֶהְיֶה תוֹשֵׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאֵמֵר
לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'לִירְעָךְ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת'
(לעיל י:): אֶחָזֶת קְבֵר. אֶחָזֶת קֶרֶקַע לְבֵית הַקְּבֵרוֹת:
(ל) לֹא יִכְלָה. לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ 'לֹא תִכְלָא רַחֲמִיךָ'
(תהלים סדר ה' פסוק קג, מִזְמוֹר לֹט שְׁלֹנוּ פִּסּוּק יב), וְכְמוֹ
'וַיִּכְלָא הַגִּשְׁמִ' (לעיל ו:ב): (לב) נַפְשְׁכֶם. רְצוֹנוֹכֶם:
וּפְגַעוּ לִי. לְשׁוֹן בְּקֻשָּׁה, כְּמוֹ 'אֵל תִּפְגַּעִי בִי' (רות פסוק
טו): (לג) הַמַּכְפֵּלָה. בֵּית וְעֲלִיָּה עַל גִּבְיּוֹ. דָּבַר אַחֶר:
שְׁכַפּוּלָה בְּזוּגוֹת: בְּכֶסֶף מָלֵא. שְׁלֵם, כָּל שְׁוִיָּה, וְכֵן
דָּוִד אָמַר לְאֶרְוֹנָה 'בְּכֶסֶף מָלֵא' (דברי הימים ה:לט):
(לד) וַעֲפָרוֹן יָשָׁב. כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ
שׁוּטֵר עָלֶיהֶם; מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהִיא

יט

מא

שני

מָא פֶּסֶף עֶבֶר לְסֹחַר: וַיָּקָם | שָׁדָה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מֶמְרָא

חיי שרה

הַשָּׂדָה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדָה אֲשֶׁר בְּכָל-גְּבֻלוֹ סָבִיב:

מב, מג

לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינַי בְּנִי-חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ: וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר

אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעֲרֹת שָׁדָה הַמִּכְפֶּלֶה עַל-פְּנֵי מֶמְרָא הוּא

מד

חֲבֵרוֹן בְּאַרְצָן כְּנָעַן: וַיָּקָם הַשָּׂדָה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם

כ

נו

ב

א לְאַחֲזֹת-קָבַר מֵאֵת בְּנֵי-חַת: וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא

ב בְּיָמִים וַיְהִיָּה בְּרֶךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו זָקֵן בִּיתוֹ

ג הַמִּשְׁל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי: וְאַשְׁבִּיעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי

הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר

ד אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: כִּי אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבְנִי

ה לְיִצְחָק: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבֹה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי

אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשִׁיב אָשִׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצְאָתָּ מִשָּׁם:

ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תִּשְׁיֵב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה: יְהוָה | אֱלֹהֵי

הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וְאֲשֶׁר

נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מְלָאָכּוֹ לִפְנֵיךָ

תרגום אונקלוס

דכספ מתקבל סחורה בכל מדינה: מא וקם חקל עפרון דבכפילתא דקדם ממרא חקלא ומערתא דביה וכל אילני דבחקלא דבכל תחומיה סחור סחור: מב לאברהם לזבינוהי לעיני בני חתאָה בכל עלי תרע קרתיה: מג ובתר כן קבר אברהם ית שרה אתתיה במערת חקל כפילתא על אפי ממרא היא חברון בארעא דכנען: מד וקם חקלא ומערתא דביה לאברהם לאחסנת קבורא מן בני חתאָה: סב עאל ביומין ויי בריך ית אברהם בכולא: ז ואמר אברהם לעבדיה סבא דביתיה דשליט בכל דליה שו כען ידך תחות ירכי: ח ואקיים עלך במימרא דיי אלהא דשמיא ואלהא דארעא דלא תסב אתתא לברי מבנת כנענאי דאנא יתיב ביניהון: ט אלהין לארעי וילידותי תיזיל ותסב אתתא לברי ליצחק: י ואמר ליה עבדא מאם לא תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא דא האתבא אתיב ית ברך לארעא דנפקתא מתמן: יא ואמר ליה אברהם אסתמר לך דלמא תתיב ית ברי לתמן: יב אלהא דשמיא דדברני מבית אבא ומארע ילדוטי ודמליל לי ודקיים לי למימר לבנך אתין ית ארעא דא הוא ישלח מלאכיה קדמך

פירוש רש"י

(מא) ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך; ופשוטו של מקרא: ויקם 'השדה והמערה אשר בו וכל העץ' – 'לאברהם למקנה וגו': (מב) בכל באי שער עירו. בקרב כלם ובמעמד כלם הקנהו לו:

סדר כ (א) ברך את אברהם בכל. 'בכל' עולה בגימטריא 'בן', ומאחר שהיה לו בן, היה צריך להשיאו אשה: (ב) זקן ביתו. לפי שהוא דבוק נקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהנשבע צריך ליטל בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו – ונטלה: (ז) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר 'ואלהי'

הארץ, ולמעלה אמר 'ואשביעך וגו' (פסוק ג) אמר לו: עכשו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ – שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה 'אלהי השמים' ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי. מאור כשדים ואשר דבר לי. לצרכי, כמו 'אשר דבר עלי' (מלכים ב:). וכן כל 'לי' ו'לו' ו'להם' הסמוכים אצל דבור – מפרשים בלשון 'על', ותרגום שלהם: 'עלי' 'עלוהי' 'עליהון', שאין נופל אצל דבור לשון 'לי' ו'לו' ו'להם', אלא 'אלי' 'אליו' 'אליהם', ותרגום שלהם: 'עמי' 'עמיה' 'עמהון'. אבל אצל אמירה נופל לשון 'לי' ו'לו' ו'להם': ואשר נשבע לי. בין הבתרים:

כ

ח וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם: וְאִם-לֹא תֵאֱבָה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָיִךָ וְנָקִיתָ
ט מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה: וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת
י יָרֵךְ אֲבִרָהֶם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר הַזֶּה: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִמְלִים
יא אֶל-עֵיר נָחוֹר: וַיְבָרֶךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לְעֵיר אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לָעֵת עָרִב
יב לָעֵת צֹאת הַשָּׁאֲבֹת: וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרָהֶם הִקְרָה-נָא לִפְנֵי
יג הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אֲבִרָהֶם: הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת
יד אֲנָשֵׁי הָעֵיר יֵצְאוּ לְשָׂאֵב מַיִם: וְהִיא הַנְּעֹרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כַדָּךְ
וְאִשְׁתָּהּ וְאָמְרָה שְׁתָּה וְגַם-גִּמְלִיךָ אֲשָׁקָה אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק
טו וּבֹה אֲדַע כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנִי: וַיְהִי-הוּא טָרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה
יז רַבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָהּ לְבִתּוֹאֵל בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוֹר אָחִי אֲבִרָהֶם
יח וְכֵדָה עַל-שִׁכְמָהּ: וְהַנְּעֹרָה טֹבַת מְרֹאֶה מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וַתֵּרֶד
יט הָעֵינָהּ וַתִּמְלֹא כֵדָה וַתַּעַל: וַיִּרְץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִי-אֵינִי נָא
כ וּמַעַט-מַיִם מִכַּדְּךָ: וַתֹּאמֶר שְׁתָּה אֲדֹנִי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כֵּדָה עַל-יָדָהּ
כא וַתִּשְׁקָהּ: וַתִּכַּל לְהִשְׁקֹתָהּ וַתֹּאמֶר גַּם לְגִמְלִיךָ אֲשָׂאֵב עַד אִם-כָּלוּ

תרגום אונקלוס

וּתְסַב אֶתְתָּא לְבְרִי מִתַּמֶּן: ח וְאִם לֹא תִיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי בְּתַרְךָ וְתִהִי זָכָא מִמּוֹמְתִי דָא לְחוּד יֵת בְּרִי לֹא תִתִּיב
ט וְשׁוּי עֶבְדָּא יֵת יְדִיהָ תַּחוּת יָרְכָא דְאֲבִרָהֶם רְבוּנִיָּה וְקִיָּים לִיהָ עַל פִּתְגָמָא דְהִדִּין: י וְדָבָר עֶבְדָּא עֲסָרָא
גִּמְלִין מִגְמִלֵי רְבוּנִיָּה וְאֶזֶל וְכָל טוֹב רְבוּנִיָּה בִּידֵיהָ וְקָם וְאֶזֶל לְאָרֶם דְּעַל פֶּרֶת לְקִרְתָּא דְנָחוֹר: יא וְאֲשֶׁרִי גִמְלִיא
מִבְּרָא לְקִרְתָּא עִם בִּירָא דְמִיא לְעֵדֶן רְמָשָׁא לְעֵדֶן דְנִפְקִין מִלִּיתָא: יב וְאָמַר יי אֱלֹהִיָּה דְרְבוּנִי אֲבִרָהֶם זְמִין כַּעַן
קָדְמִי יוֹמָא דִּין וְעֶבֶד טִיבו עִם רְבוּנִי אֲבִרָהֶם: יג הָא אֲנָא קָאִים עַל עֵינָא דְמִיא וּבִנְתָּ אֲנָשִׁי קִרְתָּא יִפְקִין לְמִמְלִי
מִיא: יד וְתִהִי עוֹלִימְתָא דְאִימֵר לָהּ אֲרַכְנִי כַּעַן קוֹלְתִּיךָ וְאֲשִׁתִּי וְתִימֵר אִשְׁתִּי וְאִף גִּמְלָךְ אֲשִׁקִּי יִתָּה זְמִינְתָּא לְעַבְדְּךָ
לְיִצְחָק וּבֹה אֲדַע אֲרִי עֶבְדְּךָ טִיבו עִם רְבוּנִי: טו וְהוּא הוּא עַד לֹא שִׁיבִי לְמִלְכָּה וְהָא רַבְקָה נִפְקִת דְאִתְלִידִת
לְבִתּוֹאֵל בֶּר מִלְכָּה אֶתְתִּי נָחוֹר אַחוּהִי דְאֲבִרָהֶם וְקוֹלְתָּהּ עַל כְּתָפָהּ: טז וְעוֹלִימְתָּא שְׁפִירָא לְמַחְזִי לְחֵדָא בְּתוּלָתָא
וְגִבֵּר לֹא יָדָעָהּ וְנִחַתָּת לְעֵינָא וּמִלַּת קוֹלְתָּהּ וְסִלִּיקָתָּ: יז וְרַחֵט עֶבְדָּא לְקִדְמוּתָהּ וְאָמַר אֲשִׁקִּי כַּעַן זְעִיר מִיא
מִקּוֹלְתִּיךָ: יח וְאָמַרְתָּ אִשְׁתִּי רְבוּנִי וְאוּחִיָּאֵת וְאוּחִיָּיתָ קוֹלְתָּהּ עַל יָדָהּ וְאֲשִׁקִּיתָּהּ: יט וְשִׁיבִיָּאֵת לְאֲשִׁקִּיוֹתֶיהָ
וְאָמַרְתָּ אִף לְגִמְלָךְ אֲמִלִּי עַד דִּיסְפָּקוֹן לְמִשְׁתִּי: כ וְאוּחִיָּאֵת וְנִפְצַת קוֹלְתָּהּ לְבֵית שְׁקִיא וְרַחֵטָת עוֹד לְבִירָא לְמִמְלִי

פירוש רש"י

(ח) וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי וגו'. וְקַח לוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנָר
אֲשָׁכֹל וּמִמְרָא: רַק אֶת בְּנִי וגו'. 'רַק' מִיַּעוֹט הוּא,
בְּנִי אֵינוֹ חוֹזֵר אֲבָל יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי סוּפוֹ לְחֹזֵר:
(י) מִגְמִלֵי אֲדֹנָיו. נִכְרִין הֵיוּ מִשְׁאָר גִּמְלִים, שֶׁהֵיוּ
יוֹצְאִין זְמוּמִין מִפְּנֵי הַגְּזוּל, שֶׁלֹּא יָרְעוּ בְּשָׂדוֹת
אֲחֵרִים: וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידּוֹ. שֶׁטֶר מִתְּנָה כְּטוֹב
לְיִצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כִּדִּי שִׁיקְפָצוֹ לְשִׁלְחָ לוֹ
בְּתָם: אָרֶם נִהְרִים. בֵּין שְׁתֵּי נִהְרֹת יוֹשְׁבֹת:
(יא) וַיְבָרֶךְ הַגִּמְלִים. הִרְבִּיצָם: (יד) אֹתָהּ הַכֹּחֶת.
רְאוּיָהּ הִיא לוֹ, שֶׁתִּהְיֶה גּוֹמְלַת חֲסָדִים וְכֹדָא לְכַנֵּס
בְּבֵיתוֹ שֶׁל אֲבִרָהֶם. וּלְשׁוֹן הַכֹּחֶת – בְּרִרְתָּהּ,
אֶפְרוֹכִישׁ"ט בְּלַעַז: וּבֹה אֲדַע. לְשׁוֹן תַּחֲנֻנָּה, הוֹדַע לִי

כ

כ לַשָּׂתָה: וַתִּמְהַר וַתַּעַר כְּדָה אֶל־הַשָּׂקָה וַתִּרְץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשָׂאֵב

כא וַתִּשָּׂאֵב לְכָל־גַּמְלִיו: וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מַחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה

כב דָּרְכוּ אִם־לֹא: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לַשָּׂתָה וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב

כג בָּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי

כד אַתָּה הַגִּידִי נָא לִי הֵיטֵב בֵּית־אֲבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלִין: וַתֹּאמֶר אֵלָיו

כה בֶּת־בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־מֶלֶכָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְנַחֲוֹר: וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תִּבְנֶן

כו, כז גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם לָלוֹן: וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה: וַיֹּאמֶר

ברוך יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא־עֲזָב חֲסִדּוֹ וְאִמְתּוֹ מִעַם אֲדֹנָי

כח אֲנֹכִי בִּדְרֹךְ נַחֲנִי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדֹנָי: וַתִּרְץ הַנַּעֲרָ וַתִּגַּד לְבֵית אִמָּהּ

כט כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה: וּלְרַבְקָה אַח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיִּרְץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה

תרגום אונקלוס

ומלת לכל גמלוהי: כא וגוברא שהי בה מסתכל שתיק למדע האצלה יי אורחיה אם לא: כב והוה כד ספיקו גמליא למשתי ונסבי גוברא קדשא דדהבא תקלא מתקליה ותרין שירין על ידהא מתקל עסר סלעין דדהב מתקלהוין: כג ואמר בת מן את חוא כען לי האית בית אבוך אתר כשר לנא למבת: כד ואמרת ליה בת בתואל אנא בר מלכה דילידת לנחור: כה ואמרת ליה אף תבנא אף כסתא סגי עמנא אף אתר כשר למבת: כו וכרע גוברא וסגיד קדם יי: כז ואמר בריך יי אלהיה דרבנני אברהם דלא מנע טיבותיה וקושטיה מן רבנני אנא באורח תקנא דרבנני יי לבית אחוהי דרבנני: כח ורהטת עולימתא וחויאת לבית אמה כפתגמא האלין: כט ולרבקה אחא ושמיה לָבָן ורהט לָבָן לות גוברא לברא

פירוש רש"י

(כ) ותער. לשון נפיצה, והרבה יש בלשון משנה: 'המערה מכלי אל כלי', ובמקרא יש לו דומה: 'אל תער נפשי' (תהלים סדר יט פסוק ט, מזמור קלח שלנו פסוק ח), 'אשר הערה למות נפשו' (ישעיה כב:כא): השקת. אכן חלולה ששותים בה הגמלים: (כא) משתאה. לשון שאיה, כמו 'שאו ערים', 'תשאה שממה' (שם ג:ט): משתאה. משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו; ואל תתמה בת"ו של 'משתאה' – שאין לה תבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל – שאין ת"ו מפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד, כגון 'משתאה', 'משתולל' (שם כד:טז) מגזרת שולל, 'וישתומם' (שם יז) מגזרת שממה, 'וישתמר חקות עמרי' (תרי עשר, מיכה, יא:מ) מגזרת וישמר, אף כאן 'משתאה' מגזרת תשאה; וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם נבהל ונאלם ובעל מחשבות, כמו 'על יומו נשמו אחרנים' (איוב ד:כח), 'שמו שמים' (ירמיה א:לא), 'אשתומם כשעה חדה' (דניאל ג:כ) – כך תפרש לשון שאיה באדם בהול ובעל מחשבות; ואונקלוס תרגם: לשון שהיה, וגברא שהי – שוהא ועומד במקום אחד לראות 'ההצליח' דרכו; ואין לתרגם

'שתי', שהרי אינו לשון שתיה, שאין אל"ף נופלת בלשון שתיה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו 'אמרי לי אחי הוא' (לעיל יז:ג), וכמו 'וישאלו אנשי המקום לאשתו' (לקמן כג:ג): (כב) בקע. רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת: ושני צמידים. רמז לשני לוח מצמדות: עשרה זזה משקלם. רמז לעשרת הדברות שבהן: (כג) ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקדוש ברוך הוא דרכו: ללן. לינה אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה 'ללון' (לקמן פסוק כה) – כמה לינות: (כד) בת בתואל. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: (כה) מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי 'מספוא', כגון עצה שעורים [ויג תבן ושעורים]: (כו) בדרך. דרך המזמזם, דרך הישר, באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל ביי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התבה ונקודים בפתח, מדברים בדבר הפשוט שנוצר כבר במקום אחר, או שהוא מבורר ונכר באיזו הוא מדבר: (כח) לבית אמה. דרך הנשים היתה להיות להן בית לישוב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה: (כט) וירץ. למה 'וירץ' ועל מה רץ? ויהי כראת את הנזם (פסוק ל), אמר: עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון:

מפתח סדרי התנך

לפסוק כז: ברוך ה'... אֲשֶׁר לֹא־עֲזָב חֲסִדּוֹ וְאִמְתּוֹ מִעַם אֲדֹנָי חֲסִדּוֹ ואמיתו של הקדוש־ברוך־הוא כגמול טוב לאבותינו נקבעו בראש סדר יב בתרי עשר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר־נשבעת לאבותינו מימי קדם.

כ

ל

חיי שרה

אֶל-הָעֵינַן: וַיְהִי | כִּרְאֹת אֶת-הַנֶּזֶם וְאֶת-הַצְּמִידִים עַל-יְדֵי אַחֲתָו וּכְשָׁמְעֻ
 אֶת-דְּבָרֵי רַבֶּקָּה אַחֲתָו לֵאמֹר כֹּה-דַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וְהִנֵּה
 לֹא עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵינַן: וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ
 לֹב וְאֲנֹכִי פָנִיתִי הַבֵּית וּמִקּוֹם לְגִמְלִים: וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבֵּיתָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים
 וַיִּתֵּן תָּבֵן וּמִסְפּוֹא לְגִמְלִים וּמִים לְרֹחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
 לֵג וַיִּישֶׁם [וַיִּישֶׁם] לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אִם-דִּבַּרְתִּי דְבָרִי וַיֹּאמֶר
 לָהּ, לֵה דַבֵּר: וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִכִּי: וַיְהוֹה בֶּרֶךְ אֶת-אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדֹּל
 לוֹ וַיִּתֵּן-לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדִם וּשְׁפָחֹת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: וַתֵּלֶד
 שָׂרָה אִשֶׁת אֲדֹנָי בֶּן לְאֲדֹנָי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:
 לוֹ וַיִּשְׁבַּעַנִּי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִכִּי
 לָהּ יֵשֶׁב בְּאֶרְצוֹ: אִם-לֹא אֶל-בֵּית-אָבִי תֵלֶךְ וְאֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה
 לָט, מִ לְבָנִי: וַאֲמַר אֶל-אֲדֹנָי אֵלַי לֹא-תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי: וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה
 אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אִתּוֹ וְהִצְלִיחַ דְּרָכָךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה
 מֵא לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: אֲזַ תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתַי כִּי תָבוֹא אֶל-מִשְׁפַּחְתִּי

תרגום אונקלוס

לְעֵינָא: ל וְהוּה כד חָזָא ית קְדָשָׁא וַיֵּת שִׁירָא עַל יְדֵי אַחֲתִיָּה וְכַד שָׁמַע ית פִּתְגָמֵי רַבֶּקָּה אַחֲתִיָּה לְמִימַר כְּדִין מְלִיל עַמִּי
 גּוֹבְרָא וְאִתָּא לֹות גּוֹבְרָא וְהָא קָאִים עֲלֹוי גְמָלִיא עַל עֵינָא: לֹא וַאֲמַר עוֹל בְּרִיכָא דִּי לָמָּה אַתָּה קָאִים בְּבָרָא וְאִנָּא פָנִיתִי
 בֵּיתָא וְאִתָּר כְּשֶׁר לְגִמְלִיא: לֹב וְעָאֵל גּוֹבְרָא לְבֵיתָא וּשְׂרָא מִן גְּמָלִיא וַיְהִיב תִּבְנָא וְכִסְתָּא לְגִמְלִיא וּמִיָּא לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי
 וְרַגְלֵי גּוֹבְרָא דַּעֲמִיָּה: לֵג וְשׁוּיָאֻו קְדָמוֹהִי לְמִיכָל וַאֲמַר לֹא אֵיכּוֹל עַד דְּאִמְלִיל פִּתְגָמֵי וַאֲמַר מְלִיל: לוֹ וַאֲמַר עֶבֶדָּא
 דְּאַבְרָהָם אֲנָא: לָהּ וַיִּי בְרִיךְ ית רַבּוּנִי לְחֻדָּא וּסְגִי וַיְהִיב לִיה עֶצֶן וְתוֹרִין וְכֶסֶף וְדָהָב וְעַבְדִּין וְאִמְהָן וּגְמָלִין
 וַחֲמֹרִין: לוֹ וַיִּלְדִּית שָׂרָה אִתָּת רַבּוּנִי כִּר לְרַבּוּנִי בְּתַר דְּסִיכַת וַיְהִיב לִיה ית כָּל דְּלִיָּה: לוֹ וְקָיִים עֲלֵי רַבּוּנִי
 לְמִימַר לֹא תִסָּב אִתָּתָא לְבָרִי מִבְּנַת כְּנַעֲנָאִי דְּאִנָּא יְתִיב בְּאַרְעָהוֹן: לָהּ אֶלְהִין לְבֵית אָבָא תִּיזִיל וְלִזְרַעִיתִי
 וְתִסָּב אִתָּתָא לְבָרִי: לָט וְאִמְרִית לְרַבּוּנִי מָאָם לֹא תִיתִי אִתָּתָא בְּתָרִי: מֵ וַאֲמַר לִי יִי דְּפִלְחִית קְדָמוֹהִי יִשְׁלַח מַלְאָכִיָּה
 עִמָּךְ וַיִּצְלַח אֹרְחָךְ וְתִסָּב אִתָּתָא לְבָרִי מִזְרַעִיתִי וּמִבֵּית אָבָא: מֵא בְּכִין תְּהִי זָכָא מִמּוֹמְתִי אַרִי תִהְדֵּךְ לְזֹרַעִיתִי

פירוש רש"י

(ל) עַל הַגְּמָלִים. לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ 'וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם' (לעיל טו:ח) – לְשִׁמְשֵׁם: (לֹא) פָּנִיתִי הַבֵּית. מִעֲבֹדָה
 זָרָה: (לֹב) וַיִּפְתַּח. הַתִּיר זָמַם שְׁלָהֶם, שְׁהִיָּה סוּתָם
 אֶת פִּיהֶם, שְׁלֹא יָרְעוּ בְּדֶרֶךְ בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵים:
 (לֵג) עַד אִם דִּבַּרְתִּי. הֵרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'
 וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ 'עַד כִּי יָבֹא שִׁלְהָ' (לִקְמָן מִגִּז:); זֶה
 שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָהּ: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ
 בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם': (לוֹ) וַיִּתֵּן

מפתח סדרי התנ"ך

הפסרת סדר כ קושרת את הבטחון בגאולתנו לגאולת אברהם ושרה: שָׁמְעוּ אֵלַי רַדְפִּי צָדֵק מִבְּקָשֵׁי ה' הַפִּיטוּ אֶל-צֹר
 חֲצִבְתָּם וְאֶל-מִקְבַּח בּוֹר נִקְרָתָם: הַפִּיטוּ אֶל-אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל-שָׂרָה תַּחֲלִלְכֶם כִּי-אֶחָד קָרָאתִיו וְאַבְרָכְהוּ וְאַרְבָּהוּ...
 וּפְדוּנִי ה' יִשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִגָּה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל-רִאשֶׁשׁ שָׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגּוֹן נִסּוּ יִגּוֹן וְאַנְחָה: (ישעיה כ"א:יג-כג).
 המלכים אומר: "הגם שאתם מועטים... מכל מקום אל תיראו כי מאתכם יבנה בית ישראל, כמו שהיה הענין
 באברהם... והיה לאב המון גוים". והחפץ חיים (שם עולם ב'ד) למד מפסוקים אלו שהנהגת עם ישראל היא מעל הטבע.
 אולי לכן נקבעה הפסטה זו לסדר העוסק במאמציו של אברהם ובהשגחת ה' וסיועו למציאת רבקה אמנו ליצחק.

הארה: הפסוק המסיים את ההפסטה וּפְדוּנִי ה' יִשׁוּבוּן וגו' מופיע פעמיים בספר ישעיה. במופעו הראשון הוא נקבע
 לראש סדר יד בספר.

כא

א ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: ואבא היום אל-העין ואמר יהוה

אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה: חיי שרה
 ב הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי
 ג אליה השקיני-נא מעט-מים מפדך: ואמרה אלי גם-אתה שתה וגם
 ד לגמליך אשאב הוא האשה אשר-הכית יהוה לבן-אדני: אני טרם
 אכלה לדבר אל-לבי והנה רבקה יצאת וכדה על-שכמה ותרד העינה
 ה ותשאב ואמר אליה השקיני נא: ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר
 ו שתה וגם-גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה: ואשאב אותה
 ז ואמר בת-מי את ותאמר בת-בתואל בן-נחור אשר ילדה-לו מלכה
 ח ואשם הנזם על-אפה והצמידים על-ידיה: ואקד ואשתחוו ליהוה
 וואברך את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת

תרגום אונקלוס

ואם לא יתנו לך ותהי זכא ממומתי: א ואתיתי יומא דין לעינא ואמרית יי אלהיה דרבנני אברהם אם אית
 כען רעוא קדמך לאצלתא אורחי דאנא אזיל עלה: ב הא אנא קאים על עינא דמיא ותהי עולימתא דתפוק
 לממלי ואימר לה אשקני כען ועיר מיא מקולתיך: ג ותמר לי אף את אשת ואף לגמליך אמלי היא אתתא דזמין יי
 לבר רבנני: ד אנא עד לא שיציתי למללא בלבי והא רבקה נפקת וקולתה על כתפה ונחתת לעינא ומלת
 ואמרית לה אשקני כען: ה ואוהיאת ואחיתת קולתה מנה ואמרת אשת ואף גמליך אשקי ושתייתי ואף גמליא אשקיא:
 ו ושאיילית יתה ואמרית בת מן את ואמרת בת בתואל בר נחור דילידת ליה מלכה ושוייתי קדשא על אפה ושיריא על
 ידהא: ז וכרעית וסגידית קדם יי ובריכית ית יי אלהיה דרבנני אברהם דרבנני באורח קשוט למסב
 פירוש רש"י

סדר כא (א) ואבא היום. היום יצאתי והיום באתי – מכאן שקפצה לו הארץ; אמר רבי אחא: יפה
 שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של
 בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה,
 והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:
 (ג) גם אתה. 'גם' לרבות אנשים שעמו:
 הכית. ברר והודיע, וכן כל 'הוכחה' שבמקרא –
 ברור דבר: (ד) טרם אכלה. טרם שאני מכלה;
 וכן כל לשון הוה, פעמים שהוא מדבר בלשון

מפתח סדרי התנך

סידור התפילה וסדר לימוד התנך: חכמי ישראל שסידרו לנו את תפילותינו ואת לימודנו, חיברו וקשרו ביניהם. שבע
 עשרה תפילות הכתובות בתנך נקבעו בראשי סדרים: תפילת עבד אברהם כאן היא ראש סדר כא. תפילת יצחק
 בברכתו את יעקב (כח:א) ויתן-לך... תפילת רחל לבנים (כח:א) ויזכר אלהים את-רחל וישמע אליה אלהים ויפתח
 את-רחמה. תפילת יעקב לפדיון בניו השבויים (לט:א) ואל שדי יתן לכם רחמים... שלוש תפילות משה: לישועה מרדיפת
 מצרים (בשמות יא:א) ויאמר ה' אל-משה מה-תצעק אלי... לבחירת מנהיג אחריו (במדבר כד:א) 'פקד ה'... איש
 על-העדה. להיכנס לארץ ישראל (דברים יא:א) ואתחנן אל-ה'... תפילת דבורה לנצחון (שופטים יא:א) כן יאבדו כל-אויביו
 ה' ואהביו כצאת השמש בגברתו... תפילת חנה על מלכות ישראל (שמואל ב:א) ה' יחתו מריכיו... ויתן-עז למלכו וירם
 קרן משיחו. תפילת חזקיהו להצלה מסנחריב (מלכים לא:א) ועתה ה' אלהינו הושיענו נא מידו... שלושת תפילות ירמיהו:
 לביטול הגלות (ח:א) הלא אתה-הוא ה' אלהינו ונקודה-לך. להצלתו מרודפיו (יא:א) הקשיבה ה' אלי... ולימודו אותנו, כיצד
 מתפללים בגלות (טז:א) ודרשו את-שלום העיר... והתפללו בעדה אל-ה'... מסירות נפשו של דניאל בתפילתו (ח:א)
 וזמנין תלתה ביומא הוא ברך על-ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלהה... ותפילתו לעזרת ה' בשיבת ציון (יא:א) ואתפללה
 לה' אלהי ואתודה ואמרה... תפילתו של נחמיה על כך (עזרא ה:א) אנא ה' תהי נא אונדק-קשבת אל-תפלת עבדך
 ואל-תפלת עבדך החפצים ליראה את-שמך... ותפילת יעבץ (דברי הימים ב:א) ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר...
 וגם, ראשי סדרים רבים נקבעו בתפילות. כגון: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו:א) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות
 מלא כל-הארץ כבודו (ישעיה ג:א) ... ברוך כבוד-ה' מקומו (יחזקאל ב:א) ברכת כהנים (במדבר יא:א) ... ה' הוא האלהים ה'
 הוא האלהים (מלכים טז:א) ה' הושיעה המלך יענינו ביום-קראנו (תהלים ג:א) ה' עז לעמו יתן ה' יברך את-עמו בשלום (שם יא:א)

כא

ח את־בת־אחי־אדני לבנו: וְעַתָּה אִם־יִשְׁלַחְכֶם עֲשִׂים חֶסֶד וָאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי
ט הגידו לי ואם־לא הגידו לי ואֲפָנָה עַל־יָמִין אוֹ עַל־שְׁמָאל: וַיַּעַן לְבָן
ובתואל וַיֹּאמְרוּ מִיֵּהוּהָ יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוּכַל דְּבַר אֱלֹיךָ רַע אוֹ־טוֹב:
י הִנֵּה־רַבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֶךְ וְתָהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:
יב וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כָּל־כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וּבִגְדִים וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמַגְדָּנָתָּה נָתַן
יג לְאָחִיָּהּ וּלְאֵמָהּ: וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְּנוּ וַיָּקוּמוּ
יד בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אָחִיָּהּ וְאֵמָה תֵּשֵׁב הַנֶּעֱרָר אֲתָנוּ
טו יָמִים אוֹ עֶשְׂוֹר אַחֵר תֵּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־תֹּאחֲרוֹ אֹתִי וַיֵּהוּהָ
טז הַצְּלִיחַ דְּרָכִי שְׁלַחֲנִי וְאֵלֶכָה לְאֲדֹנִי: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנֶעֱרָר וְנִשְׁאַלָּהּ
יז אֶת־פִּיהָ: וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הִתְלַכִּי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר
יח אֵלָיךְ: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבְקָה אַחֲתָם וְאֶת־מִנְקֻתָּהּ וְאֶת־עֶבֶד אֲבָרָהָם
יט וְאֶת־אֲנָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת־רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הַיּ לְאֵלֶפֶי רַבְּבָה
כ וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שַׁעַר שְׁנָאִיו: וְתָקַם רַבְקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה
כא עַל־הַגְּמֵלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיֵּלֶךְ: וַיִּצְחַק

תרגום אונקלוס

ית בת אחיה דרבנוי לבריה: ח וכען אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט עם רבוני חווי לי ואם לא חווי לי ואתפני
על ימינא או על שמאלא: ט ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא לית אנתנא יכלין למללא עמך
ביש או טב: י הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר רבונך כמא דמליל יי: יא והוה פד שמע עבדא
דאברהם ית פתגמיהון וסגיד על ארעא קדם יי: יב ואפיק עבדא מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין ויהב לרבקה
ומגדנין יהב לאחיהא ולאמה: יג ואכלו ושתיאו הוא וגובריא דעמיה ובתו וקמו בצפרא ואמר שלחוני לות
רבוני: יד ואמר אחיהא ואמה תתיב עולימתא עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין פתר כן תיזיל: טו ואמר להון לא
תאחרון יתי ויי אצלח אורחי שלחוני ואהך לות רבוני: טז ואמרו נקרי לעולימתא ונשמע מא דהיא אמרא: יז וקרו
לרבקה ואמרו לה התיזלין עם גוברא הדין ואמרת איזיל: יח ושלחו ית רבקה אחיהון וית מינקתה וית עבדא
דאברהם וית גבורה: יט וברכו ית רבקה ואמרו לה אנתנא את הואי לאלפין ולרבון ויירתון בנכי ית קרוי
סנאיהון: כ וקמת רבקה ועולימתהא ורכיבא על גמליא ואזלא פתר גוברא ודבר עבדא ית רבקה ואזל: כא ויצחק

פירוש רש"י

(ח) על ימין. מבנות ישמעאל: על שמאל. מבנות
לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם:
(ט) ויען לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב
לפני אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר הזה,
לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת
דבר הגון, לפי שנפר שמה יצא הדבר לפי
דבריך, שזמנה לך: (יא) וישתחו ארצה. מכאן,
שמודים על בשורה טובה: (יב) ומגדנת. לשון
מגדים, שהביא עמו מיני פרות של ארץ ישראל:
(יג) וילינו. כל לינה שפמקרא – לינת לילה אחד:
(יד) ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה?
רוצה היה לעכב ובא מלאך והמיתו: ימים. שנה,

כמו 'ימים תהיה גאלתו' (ויקרא כ:ט), שכן
נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס
את עצמה בתכשיטים: או עשור. עשרה חדשים;
ואם תאמר: 'ימים' ממש? – אין דרך המבקשים
לבקש דבר מועט, ואם לא תרצה – תן לנו
מרה מזה! (טז) ונשאלה את פיה. מכאן,
שאין משיאין את האשה אלא מדעתה:
(יז) ותאמר אלך. מעצמי, ואף אם אינכם רוצים:
(יט) את ה'י לאלפי רבבה. את וזרעך תקבלו
אותה ברכה שנאמרה לאברהם בחר המורה:
'והרבה ארבה את זרעך וגו'' (לעיל יט:יז) – יהי רצון
שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

הפטרת סדר כא בישעיה (ה:יח-א) פותחת בפסוק ושאבתם־מים בששון ממעיני הישועה: אולי בגלל הדרשה
שמשם היו שואבין רוח הקדש (רות רבה ד:ט). הפטרה זו היא אחת מהארוכות במנהג ארץ ישראל וכוללת 28 פסוקים
רובם נבואות פורענות על בבל. סיומה בראש סדר ו שישאל בזמן גאולתם והיו שבים לשביהם ורדו בנגשיהם:

כָּא

כָּב בָּא מְבֹא בְּאֵר לְחֵי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב: וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוֹחַ
 כָּג בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עָרֹב וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים: וַתֵּשֶׂא רִבְקָה
 כָּד אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד
 מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה הַזֶּה לְהִלָּךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח
 כָּה, כו הַצְעִיף וַתִּתְּפֶס: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיָּבֹא
 יִצְחָק הָאֱהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רִבְקָה וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם
 יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

כֵּב א, ב וַיִּסֹּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קְטוּרָה: וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן נֹז שִׁשִּׁי ז
 ג וְאֶת-מֶדֶן וְאֶת-מְדִיָן וְאֶת-יִשְׂבָּק וְאֶת-שׁוּחַ: וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת-שָׁבָא
 ד וְאֶת-דִּדָן וּבְנֵי דִדָן הָיוּ אַשּׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם וּלְאֲמִים: וּבְנֵי מֶדִיָן עֵיפָה

תרגום אונקלוס

עאל במיתוהי מבירא דמלאך קיימא אתחזי עלה והוא יתיב בארע דרומא: כב ונפק יצחק לצלאה בחקלא
 למפני רמשא וזקף עינוהי וחזא והא גמליא אתן: כג וזקפת רבקה ית עינהא וחזת ית יצחק ואתרכינת מעל גמלא:
 כד ואמרת לעבדא מן גוברא דיכי דמהליך בחקלא לקדמותנא ואמר עבדא הוא רבוני ונסיבת עיפא ואתפסיאת:
 כה ואשתעי עבדא ליצחק ית כל פתגמא דעבד: כו ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא תקנין עובדהא כעובדי
 שרה אמיה ונסיב ית רבקה והות ליה לאתו וריחמה ואתנחם יצחק בתר אמיה:

א ואוסיף אברהם ונסיב אתתא ושמה קטורה: ז וילידת ליה ית זמרן וית יקשן וית מדן וית מדין וית ישבק
 וית שוח: ג ויקשן אוליד ית שבא וית דידן ובני דידן הוו למשריין ולשכונין ולנגוון: ד ובני מדין עיפה
 פירוש רש"י

אחרי אמו. דרך ארץ: כל זמן שאמו של אדם קיימת
 – כרוך הוא אצלה, ומשמתה – הוא מתנחם
 באשתו:

סדר כב (א) קטורה. זו הגר, ונקראת 'קטורה' על
 שם שנאים מעשיה כקטרת; ושקשרה פתחה,
 שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם:
 (ג) אשורים ולטושים. שם ראשי אמות; ולפי תרגומו
 של אונקלוס יש לומר: שאשורים הוא לשון
 מחנות, שכן מחנה מתרגם משריתא; ואם מפני
 האל"ף – הרי יש לנו תבות שלא ביסודם אל"ף,
 וכשהן נעשין שמות, אז תבא אל"ף בראשיתם,
 כמו 'אסוף שמן' (מלכים כב: כמ) שהוא מן 'ורחצת
 וסכת' (רות פסוק מח), 'חומת אנך' (תרי עשר, עמוס,
 זלח) שהוא מן 'נכה רגלים' (שמואל כב: כג); ולטושים.
 הוא לשון בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה,
 ונוטעין הן אהלי אפדיניהם, וכן הוא אומר 'והנה
 נטשים על פני כל הארץ' (שמואל יט: כט); ולמ"ד
 ונו"ן מתחלפות זו בזו, שכן דרך האותיות
 המתגבלות [ויג מתגבלות] במקום אחד
 שמתחלפות זו בזו; ואותיות דל"ת, טי"ת, למ"ד,
 נו"ן, תי"ו הם באות במקום אחד מגבול הרביעי,
 ולכך הן ראיות שתתחלפנה אות אות בחברתה:

מפתח סדרי התנך

הפטר סדר כב בשמואל (כג: ד-י) פותחת ויקח דוד עוד פלגשים ונשים מירושלם וכוללת גם את מבחנו כמלך
 במלחמתו בפלישתים בעמק רפאים. רשי על פסוקים ג ו-יח מוצא בהם רמזים למלחמותינו על כיבוש הארץ.

כב

ה וַעֲפָר וַחֲנוֹךְ וְאַבְדֵּעַ וְאַלְדֵּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: וַיִּתֵּן אֲבֹרָהֶם
ו אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק: וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבֹרָהֶם נָתַן אֲבֹרָהֶם
ז מִתְּנַת וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חִי קִדְמָה אֶל־אֶרֶץ קָדִם: וְאֵלֶּה
ימֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר־חִי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים:
ח, ט וַיָּגוּעַ וַיָּמָת אֲבֹרָהֶם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֹּאסֹף אֶל־עַמּוּיוֹ: וַיִּקְבְּרוּ
אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן־צֹחַר
י הַחֲתִי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא: הַשְׂדֵּה אֲשֶׁר־קָנָה אֲבֹרָהֶם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת
יא שְׁמָה קָבַר אֲבֹרָהֶם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹרָהֶם וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים
אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחִי רֹאִי:

יב וְאֵלֶּה תִּלְדֹת יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן־אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר יִלְדָּה הָגָר הַמִּצְרַיִת שִׁפְחַת שָׂרָה נח שְׁבִיעִי
יג לְאֲבֹרָהֶם: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמַעֲאֵל
יד, טו נְבִיִּת וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר
טז נָפִישׁ וְקִדְמָה: אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בַּחֲצִירֵיהֶם וּבִטְרֹתָם מפטיר
יז שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִם לְאִמָּתָם: וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעֲאֵל מֵאֵת שָׁנָה

תרגום אונקלוס

וַעֲפָר וַחֲנוֹךְ וְאַבְדֵּעַ וְאַלְדֵּעָה כָּל אֵלִין בְּנֵי קְטוּרָה: ה וַיְהִיב אֲבֹרָהֶם יֵת כָּל דְּלִיָּה לְיִצְחָק: ו וּלְבְנֵי לַחִינְתָּא
דְּלִאֲבֹרָהֶם יְהִיב אֲבֹרָהֶם מִתְּנָן וְשִׁלְחָנוֹן מֵעַל יִצְחָק בְּרִיָּה בְּעוֹד דְּהוּא קַיָּם קְדוּמָא לְאַרְעַ מִדְּנָחָא: ז וְאֵלִין יוֹמֵי
שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹרָהֶם דְּחִיָּא מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין: ח וְאַתְּנָגִיד וּמִית אֲבֹרָהֶם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיבּ וְסִבְעָ וְאַתְּנָגִישׁ
לְעַמִּיה: ט וַיִּקְבְּרוּ יִתִּיה יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹהֵי בְּמַעֲרַת כְּפִילָתָא בְּחֶקֶל עֶפְרוֹן בֶּר צֹחַר חֲתָאָה דְּעַל אִפִּי מִמְרָא:
י חֶקֶלָא דְּזִבּוֹן אֲבֹרָהֶם מִן בְּנֵי חֲתָאָה תַּמָּן אֲתַקְבֵּר אֲבֹרָהֶם וְשָׂרָה אֲתַתִּיה: יא וַהֲוָה בְּתַר דְּמִית אֲבֹרָהֶם וּבְרִיָּךְ יִי
יֵת יִצְחָק בְּרִיָּה וַיְתִיב יִצְחָק עִם בִּירָא דְּמִלְאָךְ קִיָּמָא אֲתַחֲזִי עֲלֵה: יב וְאֵלִין תּוֹלְדֹת יִשְׁמַעֲאֵל בֶּר אֲבֹרָהֶם דִּילִידַת
הָגָר מִצְרִיָּתָא אִמָּתָה דְּשָׂרָה לְאֲבֹרָהֶם: יג וְאֵלִין שְׁמֹתָם בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּשִׁמְתָהוֹן לְתוֹלְדָתָהוֹן בּוֹכְרִיה דִּישְׁמַעֲאֵל
נְבִיִּת וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: יד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: טו חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקִדְמָה: טז אֵלִין אֲנֹן בְּנֵי
יִשְׁמַעֲאֵל וְאֵלִין שְׁמֹתָהוֹן בְּפִצְחִיהוֹן וּבְכִרְכִּיהוֹן תְּרִי עֶסֶר רַבְרַבִּין לְאוּמִיָּהוֹן: יז וְאֵלִין שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעֲאֵל מָאָה

פירוש רש"י

(ה) וַיִּתֵּן אֲבֹרָהֶם וגו'. אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה: בְּרַכַּת
דִּיאֲתִיקֵי נָתַן לוֹ, שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְאֲבֹרָהֶם 'וַהֲוָה בְּרָכָה' (לעיל י:ב) – הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת
בְּיָדָךְ לְבָרֵךְ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה; וְאֲבֹרָהֶם מְסֹרֵן לְיִצְחָק:
(ו) הַפִּילִגְשִׁים. חֶסֶר כְּתִיב, שְׁלֹא הִיָּתָה אֵלָּא פִלְגֵּשׁ
אֲחֵת, הִיא הָגָר הִיא קְטוּרָה; נָשִׁים בְּכַתְּבָהּ,
פִּלְגֵּשִׁים בְּלֹא כְּתָבָהּ, כְּדָאֲמַרִּינָן בְּסִנְהֶדְרִין (כא).
בְּנָשִׁים וּפִלְגֵּשִׁים דְּדוֹד: נָתַן אֲבֹרָהֶם מִתְּנָת. פִּרְשׁוּ
רַבּוּתֵינוּ שֶׁם טְמֵאָה מְסֹר לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מַה
שֶׁנָּתַן לוֹ עַל אוֹדוֹת שָׂרָה וְשָׂאֵר מִתְּנּוֹת שֶׁנָּתַנוּ
לוֹ – הַכֹּל נָתַן לָהֶם, שְׁלֹא רָצָה לְהֵנּוֹת מֵהֶם:
(ז) מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים. בֶּן מָאָה
כְּבֵן שִׁבְעִים [וְיָג לְכַח], וְכֵן שִׁבְעִים כְּבֵן חֲמֵשׁ –
בְּלֹא חֲטָא: (ט) יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל. מִכָּאֵן, שֶׁעָשָׂה
יִשְׁמַעֲאֵל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לִפְנָיו, וְהִיא
'שִׁיבָה טוֹבָה' (לעיל יב:טו) שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאֲבֹרָהֶם:
(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹרָהֶם וַיִּבְרַךְ וגו'. נַחֲמֹ

כב יח ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל-עמיו: וישכנו חיי שרה מחוילה עד-שור אשר על-פני מצרים באכה אשורה על-פני כל-אחיו נפל:

כג א, ב ואלה תולדת יצחק בן-אברהם אברהם הוליד את-יצחק: ויהי יצחק נט תולדות בן-ארבעים שנה בקחתו את-רבקה בת-בתואל הארמי מפדן ארם ג אחות לבן הארמי לו לאשה: ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה ד הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: ויתרצצו הבנים בקרבה

תרגום אונקלוס

ותלתין ושבע שנין ואתנגיד ומית ואתכניש לעמיה: יח ושור מחוילה עד חגרא דעל אפי מצרים מטי לאתור על אפי כל אחוהי שרא:

א ואלין תולדת יצחק בר אברהם אברהם אוליד ית יצחק: ב והוה יצחק בר ארבעין שנין כד נסיב ית רבקה בת בתואל ארמא מפדן ארם אחתיה דלבן ארמא ליה לאתו: ג וצלי יצחק קדם יי לקביל אתתיה ארי עקרא היא וקביל צלותיה יי ועדיאת רבקה אתתיה: ד ודחקין בנאיא במעהא

פירוש רש"י

ויגוע. לא נאמרה 'גויעה' אלא בצדיקים: (יח) נפל. שכן, כמו 'ומדין ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק' (שופטים ה:יג). כאן הוא אומר לשון 'נפילה', ולהלן הוא אומר: 'ועל פני כל אחיו ישכן' (לעיל יג:יב) – עד שלא מת אברהם – 'ישכן'; משמת אברהם – 'נפל':

סדר כג (א) ואלה תולדת יצחק. יעקב ועשו האומרים בפרשה: אברהם הוליד את יצחק. על ידי שכתב הכתוב 'יצחק בן אברהם' – הזקק לומר 'אברהם הוליד את יצחק'; לפי שהיו ליצני הדור אומרים: מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו. מה עשה הקדוש ברוך הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל 'אברהם הוליד את יצחק'. וזהו שכתב כאן 'יצחק בן אברהם' היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק: (ב) בן ארבעים שנה. שהרי כשהיה בא אברהם מהר המזריה נתבשר שנולדה רבקה; ויצחק היה בן שלשים ושבע שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקדה שמתה שרה שלשים ושבע שנים, כי בת תשעים היתה כשנולד יצחק ובת מאה עשרים ושבע כשמתה, שנאמר 'ויהיו חיי שרה וגו'' (לעיל יט:כה), הרי ליצחק שלשים ושבע שנים; ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה שלש שנים ונשא: בת בתואל מפדן

מפתח סדרי התנ"ך

עיון במרחב שיוצר הסדר. סדרים כב, כג מפרדים שני עניינים שחלוקת הפרקים איחדה אותם. אברהם אבינו הוליד את יצחק אבינו וגם את ישמעאל ובני פילגשים. התורה מספרת לנו שישמעאל ושאר בני הפילגשים הורחקו מיצחק ומירושת הארץ: ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חיי... (לעיל כב:י). החלוקה לסדרים מדגישה זאת. סדר כב בבראשית עוסק בבני הפילגשים ובישמעאל, וסדר כג בתולדות יצחק. לעומת זאת, החלוקה לפרקים מנסה לאגד את כולם תחת פרק כה. ומה לגבי יעקב ועשו בני יצחק? החלוקה לפרקים ייחדה את פרק לו בבראשית לתולדות עשו. מפתיע לגלות .../

א. א. ב. וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ בַּבָּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: וַיֹּאמְרוּ לוֹ א. עֲבֹדוּ יִבְקֹשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה כְּתוּלָה וַעֲמִדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה-לוֹ ג. סִכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיִּבְקֹשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל ד. יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישַׁג הַשּׁוֹנֵמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: וְהַנַּעֲרָה ה. יָפָה עַד-מְאֹד וְתִהְיֶה לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָהּ: וְאֹדְנֶיהָ בֶן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ ו. רָצִים לִפְנָיו: וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא ז. טוֹב-תֵּאָר מְאֹד וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשָׁלוֹם: וַיְהִיו דְּבָרָיו עִם יוֹאָב ח. בֶּן-צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֶיהָ: וַצְדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהּ בֶּן-יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ ט. עִם-אֹדְנֶיהָ: וַיִּזְבַּח אֹדְנֶיהָ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבֵן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-אֶצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-אֲחֵיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: י. וְאֶת-נָתָן הַנָּבִיא וּבְנָיָהּ וְאֶת-הַגְּבוּרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא. וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-בֶּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא שְׁמַעַתָּ כִּי מֶלֶךְ יב. אֹדְנֶיהָ בֶן-חַגִּית וְאֹדְנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךְ נָא עֲצָה יג. וּמִלְטִי אֶת-נַפְשֶׁךָ וְאֶת-נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: לְכִי וּבֹאִי אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא-אַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה יד. בְּנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי וּמִדּוּעַ מָלַךְ אֹדְנֶיהָ: הִנֵּה עוֹדֶךָ טו. מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עִם-הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבּוֹא אַחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי אֶת-דְּבָרֶיךָ: וְתֵבֹא בֶת-שֶׁבַע אֶל-הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאֲבִישַׁג הַשּׁוֹנֵמִית מְשַׁרְתַּת טז. אֶת-הַמֶּלֶךְ: וְתִקַּד בֶּת-שֶׁבַע וְתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֶה-לָּךְ: יז. וְתֹאמַר לוֹ אֹדְנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאִמְתְּךָ כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יח. יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי: וְעַתָּה הִנֵּה אֹדְנֶיהָ מָלַךְ וְעַתָּה אֹדְנִי יט. הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָתָּ: וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וֹצֵאֵן לָרֹב ב. וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֹׁר הַצֹּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ ג. לֹא קָרָא: וְאַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב ד. עַל-כִּסֵּא אֹדְנֵי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְהָיָה כַּשֵּׁכַב אֹדְנֵי-הַמֶּלֶךְ עִם-אֲבֹתָיו כז. וְהִיטִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: וְהִנֵּה עוֹדְנָה מִדְּבַרְתָּ עִם-הַמֶּלֶךְ וְנָתָן כח. הַנָּבִיא בָּא: וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתָן הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כט. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל-אִפְּיוֹ אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר נָתָן אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ

א כה אֲדַנִּיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר
 וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן
 כו וְהֵנָּם אֹכְלִים וְשׂוֹתִים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יַחֲזִי הַמֶּלֶךְ אֲדַנִּיָּהוּ: וְלִי אֲנִי־עֹבֶדְךָ
 כז וּלְצֹדֶק הַכֹּהֵן וּלְבַנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וּלְשִׁלְמָה עֹבֶדְךָ לֹא קָרָא: אִם מֵאֵת
 אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֹבֶדְךָ [עֹבֶדְךָ] מִי יֵשֵׁב
 ח על־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד ^א
 וַיֹּאמֶר קְרֹאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
 כט, ל וַיֵּשְׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: כִּי
 כָאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ
 לא אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי תַחְתָּי כִּי כֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: וּתְקַד
 בַּת־שֶׁבַע אֶפִּים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וּתֹאמַר יַחֲזִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד
 לְעַלְמִם:

יש תימנים המוסיפים

מו וגם יֵשֵׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה: